

Program At the Source: Očuvanje židovske prošlosti za budućnost

Rachel Oranim

Židovske zajednice stoljećima su rastle u zemljama diljem europskog kontinenta, stvarajući važne predmete i zapise, koji svjedoče o njihovom životu. Takvo neprocjenjivo arhivsko gradivo i knjižni fundus židovske provenijencije može se naći u brojnim institucijama diljem Europe.

Margita Mirčeta Zakarija, iskusna knjižničarka, koja radi na Sveučilištu u Splitu kao voditelj Odjela časopisa, jedna je od brojnih knjižničara koji rade s židovskim arhivskim gradivom u Europi. Margita je prije šest godina počela raditi sa splitskom Židovskom općinom na izgradnji mrežnog kataloga knjižnice, koji sadrži oko 800 knjiga napisanih na hrvatskom, srpskom, engleskom, njemačkom, talijanskom, latinu i hebrejskom.

Za splitsku Židovsku općinu, Margitin rad u knjižnici i arhivu nevjerojatno je vrijedan jer je većina njezina gradiva uništena 12. lipnja 1942. kada je skupina fašista ušla u lokalnu sinagogu tijekom subotnje molitve i spalila zgradu i sve što se u njoj nalazilo, uključujući svitke Tore, povijesne dokumente, knjige i namještaj. Zbog ovog događaja većina knjiga u knjižnici splitske Židovske općine ne datira dalje od 20. stoljeća, pa su svaka sačuvana knjiga i arhivski dokument dragocjeni i imaju posebno značenje za zajednicu jer su sve što svjedoči o njezinoj stoljetnoj prisutnosti u Splitu.

“Ostalo je tek toliko da se stvori mali arhiv” objasnila je Ana Lebl, predsjednica Židovske općine u Splitu. “Židovi su prisutni u Splitu još od vremena Rimljana i naša je odgovornost sačuvati ono malo što nam je preostalo.”

Kao i mnogi stručnjaci koji rade sa židovskim gradivom u Europi, Margita je imala malo formalnog iskustva za takav rad, pa je u nadi da će joj pružiti dodatni kontekst i potrebne vještine Ana Lebl predložila pohađanje obrazovnih programa *At the Source* koje organizira Nacionalna knjižnica Izraela.

Za Nacionalnu knjižnicu Izraela, ustanovu kojoj je cilj prikupljati i čuvati znanje i kulturnu baštinu države Izrael i židovskog naroda, čuvanje i održavanje židovskih artefakata u Europi od velike je važnosti. Uz pomoć Zaklade Rothschild Hanadiv Europa, Nacionalna knjižnica je 2015. pokrenula program *At the Source* s namjerom obučavanja stručnjaka koji rade sa židovskim gradivom kako bi im pružili potrebne vještine, alate, znanje o jeziku i kulturi i na taj način osigurali da se o tome gradivu pravilno skrbi, ali i izgradili međusobno korisne odnose s institucijama u Europi.

koji je započeo u Beogradu u listopadu 2017. i nastavio se u siječnju 2018. u Jeruzalemu, u Nacionalnoj knjižnici Izraela.

Program je bio posebno prilagođen potrebama regije i usmjeren na židovsku povijest i vizualnu kulturu na Balkanu, kao i na dostupne i raspoložive alate za rad u knjižnicama i arhivima. Uz upoznavanje polaznika sa židovskom poviješću i kulturom, program je obuhvaćao i temeljno arhivsko obrazovanje s naglaskom na arhivističkim standardima i načelima.

Arhivsko gradivo u Beogradu

Nacionalna knjižnica Izraela uz pomoć Središnjeg arhiva povijesti židovskog naroda (*Central Archives of the Jewish People, CAHJP*) pokrenula je 2017. regionalni program *At the Source* s naglaskom na Balkan. Sudionici iz Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Grčke, Makedonije, Srbije i Slovenije pružili su Nacionalnoj knjižnici Izraela mogućnost rada s različitim gradivom, različitim kulturama i jezicima te vrsnim stručnjacima. Šesnaest sudionika iz židovskih zajednica, židovskih muzeja i državnih arhiva uključilo se u program

Prvog tjedna programa u Beogradu održano je 30 predavanja stručnjaka iz Nacionalne knjižnice Izraela, Zaklade Rothschild Hanadiv Europa, Središnjeg arhiva povijesti židovskog naroda, Sveučilišta u Beogradu, Židovskog povijesnog muzeja u Beogradu, Povijesnog arhiva Beograd, Nacionalne knjižnice Srbije i Državnog arhiva Srbije.

U Jeruzalemu su stručnjaci iz Nacionalne knjižnice Izraela održali više od 60 predavanja o pojedinostima katalogizacije, identificiranju židovskih dokumenata u državnim arhivima,

čuvanju, digitalizaciji te širem kontekstu židovskih zbirki. Svaki je polaznik programa dobio vlastitog mentora, čime im je osigurano pouzdano i praktično iskustvo njihovih izraelskih kolega prilagođeno potrebama njihovih zbirki, kao i pomoć pri izradi planova rada.

Margiti je sudjelovanje u programu *At the Source* pružilo novu perspektivu i vještine potrebne za nastavak rada s gradivom u Splitu. „Program mi je omogućio bolji uvid u židovsku baštinu, pružio informacije o novim i jednostavnijim sustavima za upravljanje zbirkama i mogućim rješenjima za probleme katalogizacije s kojima sam se susretala u radu.“, rekla je Margita. „Bez pretjerivanja, program je ponudio sva rješenja koja sam tražila: pregled različitih izvora vezanih uz židovsku baštinu jugoistočne Europe, primjere dobre knjižnične prakse i korisne alate za opis arhivskog gradiva“, objasnila je. „Prije svega, upoznala sam kolege sa sličnim problemima što je neprocjenjivo za moj budući rad: biti dio mreže stručnjaka koji su spremni pomoći i podupirati moje napore. Možda je to previše poetsko za reći, no dobila sam osjećaj da više nisam sam u svom radu“.

Židovska općina u Splitu i Ana Lebl imali su velike koristi od Margitinog sudjelovanja u programu *At the Source*. „Margita je uspješno privukla pažnju članova zajednice koji sada posjećuju knjižnicu kako bi vidjeli što se događa i sretni su zbog skrbi o dokumentima i prošlosti zajednice“, rekla je Ana. „Iako smo mala zajednica, želimo ostati povezani i upoznati svijet s našom prošlošću.“

Margita je u najvećoj mogućoj mjeri iskoristila novostvorene kontakte. Uz pomoć Anastazije Glazanove, arhivistice iz Središnjeg arhiva povijesti židovskog naroda, predavača i mentora u programu *At the Source*, omogućila je online korištenje kataloga Knjižnice Židovske općine u Splitu i time povećala njenu dostupnost istraživačima i široj javnosti.

Unatoč ranijem nedostatku iskustva, nakon sudjelovanja u programu *At the Source*, Margita je započela s obradom arhivskog gradiva Židovske općine u Splitu: „Počela sam raditi na arhivskom gradivu samo nekoliko mjeseci nakon pohađanja programa *At the Source*, a cilj Židovske općine u Splitu da putem digitalnih medija dopre do šire javnosti

pomaknuo se u dobrom smjeru upravo zahvaljujući ovom programu.“

“Bili smo sretni što imamo predstavnika Židovske općine u Splitu u programu *At the Source*, a oduševljeni smo što smo vidjeli da je Margita s obećavajućim rezultatima uspjela primijeniti ono što je naučilo“, rekao je Caron Sethill, voditelj programa Europa u Nacionalnoj knjižnici Izraela. “Upravo je to ishod koji smo željeli od programa - da pomogne radu polaznika na praktičnoj razini i doprinese izgradnji mreže podrške u očuvanje židovske baštine na Balkanu.” ■

Polaznici *At the Source* programa u Nacionalnoj knjižnici Izraela

Yochai Ben-Ghedia i Anastasia Glazanova iz Središnjeg arhiva povijesti židovskog naroda